

Cauzele conexate C-89/10 și C-96/10

Q-Beef NV

împotriva

Belgische Staat

și

Frans Bosschaert

împotriva

Belgische Staat și alții

(cereri de pronunțare a unor hotărâri preliminare formulate de rechtbank van eerste aanleg te Brussel)

„Taxe naționale incompatibile cu dreptul Uniunii – Taxe plătite în temeiul unui sistem de ajutor financiar și de taxe declarat contrar dreptului Uniunii – Sistem înlocuit cu un sistem nou, considerat compatibil – Rambursarea taxelor percepute în mod nejustificat – Principiile echivalenței și efectivității – Durata termenului de prescripție – Dies a quo – Creanțe de recuperat de la stat și de la particulari – Termene diferite”

Sumarul hotărârii

1. *Dreptul Uniunii – Efect direct – Taxe naționale incompatibile cu dreptul Uniunii – Restituire – Modalități – Aplicarea dreptului național – Drept național care prevede termene de prescripție sau de decădere*
2. *Dreptul Uniunii – Efect direct – Taxe naționale incompatibile cu dreptul Uniunii – Restituire – Modalități – Aplicarea dreptului național – Drept național care prevede un termen de prescripție mai lung pentru a obține restituirea taxelor de la un particular intermediar decât cel aplicabil statului – Admisibilitate – Condiție*
3. *Întrebări preliminare – Interpretare – Efectul în timp al hotărârilor de interpretare – Efect retroactiv – Hotărâre care constată incompatibilitatea cu dreptul Uniunii a caracterului retroactiv al unei reglementări naționale*

(art. 267 TFUE)

1. Dreptul Uniunii nu se opune aplicării unui termen de prescripție de cinci ani, prevăzut în ordinea juridică internă a unui stat membru pentru creanțele asupra statului, în cazul unor acțiuni în rambursarea unor taxe care au fost plătite cu încălcarea dreptului Uniunii în temeiul unui „sistem mixt de ajutoare și de taxe”.

Astfel, în absența unor norme armonizate în materia rambursării taxelor impuse cu încălcarea dreptului Uniunii, statele membre își păstrează dreptul de a aplica modalitățile procedurale prevăzute în sistemele lor juridice interne, în special în materia deciderii, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității.

Or, principiul echivalenței nu ar fi încălcat, în măsura în care termenul de prescripție de cinci ani se aplică tuturor creanțelor împotriva statului membru în cauză și în care aplicabilitatea sa nu depinde de aspectul dacă aceste creanțe rezultă dintr-o încălcare a dreptului național sau a dreptului Uniunii, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere. În ceea ce privește principiul efectivității, stabilirea unor termene rezonabile de introducere a acțiunilor, sub sancțiunea deciderii, în vederea asigurării securității juridice, stabilire care protejează în același timp și contribuabilul, și administrația în cauză este compatibilă cu dreptul Uniunii. Astfel, asemenea termene nu sunt de natură să facă practic imposibil sau excesiv de dificil exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii, chiar dacă, prin definiție, împlinirea acestor termene determină respingerea, în tot sau în parte, a acțiunii intentate.

(a se vedea punctele 34-36 și 38 și dispozitiv 1)

2. Dreptul Uniunii nu se opune unei reglementări naționale care acordă unui particular un termen mai lung pentru obținerea rambursării taxelor de la un alt particular, care are rol de intermediar, cîruia i le-a plătit fîr să fie datorate și care le-a achitat în contul primului particular, în beneficiul statului, deși, dacă ar fi plătit aceste taxe direct statului, acțiunea acestui prim particular ar fi fost supusă unui termen mai scurt, care derogă de la regimul de drept comun al acțiunii în restituirea plății nedatorate, în măsura în care particularii care au calitatea de intermediari pot în mod efectiv să solicite statului sumele pe care, dacă este cazul, le-au achitat în beneficiul altor particulari.

(a se vedea punctul 45 și dispozitiv 2)

3. Faptul că Curtea a constatat, într-o hotărâre pronunțată în urma unei trimiteri preliminare, incompatibilitatea caracterului retroactiv al unei reglementări naționale cu dreptul Uniunii nu are incidență asupra datei la care începe să curgă termenul de prescripție prevăzut de dreptul național pentru creanțele asupra statului membru în cauză.

Astfel, pe de o parte, problema stabilirii datei la care începe să curgă termenul de prescripție intră, în principiu, sub incidența dreptului național. Pe de altă parte, o hotărâre preliminară nu are o valoare constitutivă, ci pur declarativă, cu consecința că efectele sale se aplică, în principiu, de la data intrării în vigoare a normei interpretate. În consecință, dreptul Uniunii nu se opune ca o autoritate națională să invoce împlinirea unui termen de prescripție rezonabil decât dacă conduita autorităților naționale coroborată cu existența unui termen de decdere au drept rezultat lipsirea totală a unei persoane de posibilitatea de a-și valorifica drepturile în fața instanțelor naționale.

(a se vedea punctele 47, 48, 51 și 53 și dispozitiv 3)

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

8 septembrie 2011(*)

„Taxe naționale incompatibile cu dreptul Uniunii – Taxe plătite în temeiul unui sistem de ajutor financiar și de taxe declarat contrar dreptului Uniunii – Sistem înlocuit cu un sistem nou, considerat compatibil – Rambursarea taxelor percepute în mod nejustificat – Principiile echivalenței și efectivității – Durata termenului de prescripție – Dies a quo – Creanțe de recuperat de la stat și de la particulari – Termene diferite”

În cauzele conexate C-89/10 și C-96/10,

având ca obiect cereri de pronunțare a unor hotărâri preliminare formulate de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Belgia) prin deciziile din 29 și, respectiv, din 12 ianuarie 2010, primite de Curte la 17 și, respectiv, la 22 februarie 2010, în procedurile

Q-Beef NV (C-89/10)

împotriva

Belgische Staat,

și

Frans Bosschaert (C-96/10)

împotriva

Belgische Staat,

Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV,

Slachthuizen Goossens NV,

CURTEA (Camera a patra),

compus din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, domnul L. Bay Larsen, doamnele C. Toader (raportor), A. Prechal și domnul E. Jarașișnas, judecători,

avocat general: domnul N. Jääskinen,

grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 3 februarie 2011,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Q-Beef NV și domnul Bosschaert, de J. Arnauts-Smeets, avocat;
- pentru Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV și Slachthuizen Goossens NV, de A. D’Halluin și F. van Remoortel, avocați;
- pentru guvernul belgian, de domnul J.-C. Halleux, în calitate de agent, asistat de Y. Vastersavendts și E. Jacobowitz, avocați;

– pentru Comisia Europeană, de domnii S. Thomas și H. van Vliet, în calitate de agenți, după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 26 mai 2011, pronunțată prezenta

Hotărâre

1 Cererile de pronunțare a unor hotărâri preliminare privesc conformitatea cu principiile echivalenței și efectivității desprinse din dreptul Uniunii a unui termen special de prescripție de cinci ani prevăzut de dreptul intern al Regatului Belgiei, precum și data la care începe să curgă acest termen.

2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unui litigiu între Q&Beef NV (denumit în continuare „Q&Beef”) și Belgische Staat (C-89/10), pe de o parte, și în cadrul unui litigiu între domnul Bosschaert și Belgische Staat, precum și Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV și Slachthuizen Goossens NV (denumite în continuare „unitățile Goossens”) (C-96/10), pe de altă parte, având ca obiect posibilitatea de a aplica un termen de prescripție de cinci ani în cazul acțiunilor formulate împotriva statului belgian în vederea rambursării cotizațiilor prelevate pentru Fondul pentru sănătatea animalelor și calitatea produselor de origine animală (denumit în continuare „fondul”).

Cadrul juridic

Reglementarea națională privind fondul

Reglementarea din 1987

3 Legea privind sănătatea animalelor din 24 martie 1987 (*Moniteur belge* din 17 aprilie 1987, p. 5788, denumită în continuare „Legea din 1987”) instituia un regim de finanțare a prestațiilor privind combaterea bolilor la animale, precum și îmbunătățirea igienei, a sănătății și a calității animalelor și a produselor de origine animală (denumit în continuare „regimul din 1987”). Potrivit articolului 2 din aceasta, legea menționată avea ca obiectiv „combaterea bolilor la animale în scopul promovării sănătății publice și a prosperității economice a deținătorilor de animale”.

4 Articolul 32 alineatul 2 din Legea din 1987 prevedea:

„[Fondul] este instituit la Ministerul Agriculturii [...]. Acest fond are ca scop să intervină în finanțarea indemnizațiilor, a subvențiilor și a altor prestații legate de combaterea bolilor la animale și îmbunătățirea igienei, a sănătății și a calității animalelor și a produselor de origine animală. Fondul este alimentat din:

1° Cotizațiile obligatorii care revin persoanelor fizice sau juridice care produc, transformă, transportă, prelucrează, vând sau comercializează animale;

[...]

În cazul în care cotizația obligatorie revine unor persoane care transformă, transportă, prelucrează, vând sau comercializează animale sau produse de origine animală, aceasta se repercutează în cazul fiecărei tranzacții până la nivelul producătorului.”

5 Legea din 1987 acorda regelui dreptul de a stabili prin stabili printr-un decret valoarea acestor cotizații obligatorii, precum și modalitățile de percepere. Prin Decretul regal din 11

decembrie 1987 privind cotiza?iile obligatorii la Fondul pentru s?n?tatea animalelor ?i calitatea produselor de origine animal? (*Moniteur belge* din 23 decembrie 1987, p. 19317, denumit în continuare „Decretul din 1987”), a fost instituit? o cotiza?ie obligatorie pe bovin?, vi?el sau porc sacrificat sau exportat în via??, pentru abatoare ?i pentru exportatori, începând de la 1 ianuarie 1988. Cotiza?iile obligatorii impuse abatoarelor ?i exportatorilor trebuiau repercutate de ace?tia asupra furnizorilor de animale, care le repercutau, dac? era cazul, în cadrul lan?ului de produc?ie, asupra vânz?torului. Legea ?i Decretul din 1987 au fost modificate ulterior în mai multe rânduri. Niciunul dintre aceste acte nu a fost notificat Comisiei în temeiul articolului 93 alineatul (3) din Tratatul CEE [devenit articolul 93 alineatul (3) din Tratatul CE, devenit la rândul s?u articolul 88 alineatul (3) CE].

Legea din 1998

6 În urma Deciziei 91/538/CEE a Comisiei din 7 mai 1991 privind Fondul pentru s?n?tatea animalelor ?i calitatea produselor de origine animal? din Belgia (JO L 294, p. 43), prin care regimul din 1987 a fost declarat incompatibil cu pia?a comun?, ?i în temeiul Legii privind crearea unui Fond bugetar pentru s?n?tatea ?i calitatea animalelor ?i a produselor de origine animal? din Belgia din 23 martie 1998 (*Moniteur belge* din 30 aprilie 1998, p. 13469, denumit? în continuare „Legea din 1998”), acest regim a fost abrogat ?i a fost înlocuit cu un nou regim (denumit în continuare „regimul din 1998”), care cuprinde un nou sistem de cotiza?ii obligatorii, aplicabil în mod retroactiv începând de la 1 ianuarie 1988, precum ?i cu un nou fond, Fondul bugetar pentru s?n?tatea ?i calitatea animalelor ?i a produselor de origine animal? (denumit, împreun? cu fondul instituit sub regimul din 1987, „fondul”). Regimul din 1998 difer? în esen?? de cel din 1987 prin faptul c? nu prevede cotiza?ii pentru animalele importate ?i c? cotiza?iile pentru animalele exportate nu mai sunt exigibile începând din 1 ianuarie 1997.

7 Articolul 5 din Legea din 1998 prevede c? fondul este alimentat, printre altele, de cotiza?iile impuse de rege persoanelor fizice sau juridice care produc, prelucreaz?, transport?, prelucreaz?, vând sau comercializeaz? animale sau produse de origine animal?.

8 Articolul 14 din Legea din 1998 impune cotiza?ii abatoarelor ?i exportatorilor. Valoarea acestor cotiza?ii variaz? în func?ie de perioada pentru care sunt datorate. Potrivit acestui articol:

„Cotiza?iile obligatorii urm?toare la fond se repercuteaz? asupra abatoarelor ?i exportatorilor:

[...]

Aceste cotiza?ii obligatorii se repercuteaz? asupra produc?torului.

Cotiza?iile obligatorii nu sunt datorate decât pentru animalele care provin de pe teritoriul na?ional. Acestea nu sunt datorate pentru animalele importate ?i nu mai sunt datorate pentru animalele exportate începând de la 1 ianuarie 1997.

În ceea ce prive?te animalele importate, cotiza?iile obligatorii care, începând din 1 ianuarie 1988, au fost pl?tite în temeiul [Decretului din 1987], modificat prin Decretele regale din 8 aprilie 1989, din 23 noiembrie 1990, din 19 aprilie 1993, din 15 mai 1995, din 25 februarie 1996 ?i din 13 martie 1997, sunt rambursate creditorilor care fac dovada c? respectivele cotiza?ii obligatorii pl?tite de ei vizau animale importate, c? aceste cotiza?ii obligatorii nu au fost repercutate asupra produc?torului sau c? repercutarea lor a fost anulat? ?i c? au fost pl?tite toate cotiza?iile obligatorii pentru animalele care provin de pe teritoriul na?ional, inclusiv animalele destinate sacrific?rii exportate ?i animalele de reproducere ?i de rent? exportate.”

9 Articolele 15 ?i 16 din Legea din 1998 impun cotiza?ii responsabililor pentru fermele în care

exist? porci, precum ?i întreprinderilor de produse lactate ?i titularilor de licen?e de vânzare a produselor lactate.

10 Articolul 17 al doilea paragraf din Legea din 1998 prevede o compensa?ie de drept între crean?ele având ca obiect cotiza?iile pl?tite în temeiul regimului din 1987 ?i cotiza?iile datorate în temeiul regimului din 1998.

Reglementarea na?ional? privind restituirea pl??ii nedatorate ?i prescrip?ia

11 Articolul 1376 din Codul civil are urm?torul cuprins:

„Cel care prime?te din gre?eal? sau în mod con?tient ceea ce nu îi este datorat se oblig? s? restituie celui de la care a primit f?r? temei.”

12 Articolul 2262 bis alineatul 1 primul paragraf din Codul civil, astfel cum a fost modificat prin Legea din 10 iunie 1998, intrat? în vigoare la 27 iulie 1998, prevede:

„Toate ac?iunile personale se prescriu în termen de 10 ani.”

13 Articolul 2244 din Codul civil, care define?te principalele cauze de întrerupere a prescrip?iei, prevede la primul ?i la al doilea paragraf:

„Cita?ia, soma?ia de plat? sau sechestrul, notificate celui pentru care se dore?te prevenirea prescrierii, constituie întreruperea civil?.

O cita?ie întrerupe termenul de prescrip?ie pân? la pronun?area unei hot?râri definitive.”

14 Articolul 100 alineatul 1° din Legile armonizate privind contabilitatea statului din 17 iulie 1991 (*Moniteur belge* din 21 august 1991, p. 17960, denumite în continuare „Legile armonizate privind contabilitatea”) prevede:

„Se prescriu ?i se sting definitiv în beneficiul statului, f?r? a aduce atingere termenelor scadente pronun?ate prin alte acte cu putere de lege, norme administrative sau conven?ionale în materie:

1° crean?ele care, înainte de a se realiza potrivit modalit??ilor stabilite prin lege sau regulament, nu au fost realizate în termenul de cinci ani care începe s? curg? de la data de 1 ianuarie a anului bugetar în cursul c?ruia au luat na?tere;

[...]”

15 Articolul 101 din Legile armonizate privind contabilitatea prevede:

„[...] Introducerea unei ac?iuni în justi?ie suspend? prescrip?ia pân? la pronun?area unei hot?râri definitive.”

16 În ceea ce prive?te prescrip?ia unei ac?iuni în garan?ie, articolul 2257 din Codul civil prevede:

„Prescrip?ia nu curge în niciun fel:

[...]

În raport cu o ac?iune în garan?ie, înainte ca evic?iunea s? se fi produs;

[...]"

Procedura în fața Comisiei

17 Conform procedurii prevăzute la articolul 93 din tratat, Comisia a constatat, prin Decizia 91/538, că regimul din 1987 este incompatibil cu piața comună în sensul articolului 92 din Tratatul CEE (devenit articolul 92 din Tratatul CE, devenit la rândul său, după modificare, articolul 87 CE) și că, în consecință, nu mai poate fi aplicat, în măsura în care cotizațiile obligatorii vizau de asemenea, în etapa sacrificării, animale și produse care proveneau din alte state membre.

18 Prin scrisorile din 7 decembrie 1995 și din 20 mai 1996, Regatul Belgiei a notificat, conform articolului 93 alineatul (3) din tratat, un proiect de măsuri legislative care viza abrogarea regimului din 1987 și înlocuirea sa cu un nou regim.

19 Acest proiect de lege, care urma să devină Legea din 1998, prevedea, printre altele, o soluție la problema impunerii unei taxe pentru animalele importate care determinase Comisia să declare, prin Decizia 91/538, regimul din 1987 incompatibil cu piața comună.

20 Proiectul de lege menționat a fost declarat compatibil cu piața comună prin Decizia Comisiei din 30 iulie 1996 privind autorizarea ajutoarelor de stat în cadrul dispozițiilor articolelor [87] și [88] din Tratatul CE (JO 1997, C 1, p. 2).

Acțiunile principale și întrebările preliminare

Cauza C-289/10

21 Q-Beef este o întreprindere belgiană care comercializează animale și care, în special, exportă animale. În cadrul exporturilor sale, întreprinderea menționată a plătit diverse cotizații statului belgian în temeiul reglementării aplicabile fondului. Astfel, Q-Beef afirmă că între lunile ianuarie 1993 și aprilie 1998, a plătit o sumă totală de 137 164 de euro, a cărei rambursare o solicită statului belgian.

22 În urma Hotărârii din 21 octombrie 2003, van Calster și alții (C-261/01 și C-262/01, Rec., p. I-12249), când s-a stabilit că nu se poate recunoaște un efect retroactiv al Legii din 1998 pentru perioada anterioară deciziei prin care Comisia a declarat compatibil cu piața comună proiectul de lege care a condus la adoptarea acestei legi, Q-Beef a chemat în judecată, la 2 aprilie 2007, statul belgian la rechtbank van eerste aanleg te Brussel, solicitând rambursarea cotizațiilor în cauză.

23 Potrivit instanței de trimitere, în temeiul articolului 100 alineatul 1° din Legile armonizate privind contabilitatea, termenul de prescripție de cinci ani începea să curgă, pentru creanța societății Q-Beef împotriva statului belgian, de la data de 1 ianuarie a anului bugetar în cursul căruia a luat naștere, în speță anul intrării în vigoare a Legii din 1998, și anume de la 1 ianuarie 1998, în urma compensării instituite de această lege între creanțele datorate în temeiul noului regim și cea privind cotizațiile plătite în temeiul regimului din 1987, și expira la 31 decembrie 2002 la miezul nopții. Întrucât statul belgian a fost chemat în judecată la 2 aprilie 2007, creanța societății Q-Beef împotriva statului belgian era prescrisă în raport cu dreptul intern belgian. Potrivit acestei instanțe și contrar susținerilor Q-Beef, Hotărârea van Calster și alții, citată anterior, ar avea numai un efect declaratoriu în raport cu dreptul național și nu ar determina curgerea termenului de prescripție.

24 În aceste condiții, rechtbank van eerste aanleg te Brussel a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Dreptul comunitar se opune posibilității ca instanța națională să aplice termenul de prescripție de cinci ani prevăzut în ordinea juridică internă pentru creanțele împotriva statului în cazul unor acțiuni pentru rambursarea taxelor plătite unui stat membru în temeiul unui sistem mixt de ajutoare și de taxe care s-a dovedit nu numai parțial nelegal, ci și parțial incompatibil cu dreptul comunitar, și care au fost plătite înainte de intrarea în vigoare a unui nou sistem de ajutoare și de cotizații obligatorii ce înlocuiește primul sistem și pe care, printr-o decizie finală, Comisia l-a declarat compatibil cu dreptul comunitar, însă nu în măsura în care aceste cotizații sunt impuse cu efect retroactiv pentru o perioadă anterioară datei acestei decizii?

2) Dreptul comunitar se opune posibilității ca un stat membru să invoce cu succes termene de prescripție naționale care îi sunt în mod special favorabile în comparație cu dreptul comun intern pentru a se apăra în cadrul unei proceduri declanșate împotriva sa de un particular în vederea asigurării protecției drepturilor de care acesta din urmă se bucură în temeiul Tratatului CE, într-un caz precum cel descris de instanța națională, în care aceste termene de prescripție naționale în mod special favorabile au drept consecință imposibilitatea recuperării taxelor care au fost plătite statului membru în temeiul unui sistem mixt de ajutoare și de taxe care s-a dovedit nu numai parțial nelegal, ci și parțial incompatibil cu dreptul comunitar, în condițiile în care Curtea de Justiție a Comunităților Europene nu a constatat incompatibilitatea cu dreptul comunitar decât după expirarea acestor termene de prescripție naționale în mod special favorabile, chiar dacă nelegalitatea exista și anterior?”

Cauza C-96/10

25 Domnul Bosschaert este agricultor de profesie, iar în perioada cuprinsă între anii 1989 și 1996 a plătit societăților Goossens cotizații destinate fondului pentru animalele sacrificate pe seama sa. Domnul Bosschaert plătea cotizațiile societății Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV, care le transmitea la rândul său societății Slachthuizen Goossens NV, care le plătea în cele din urmă fondului menționat. Domnul Bosschaert solicită rambursarea acestor cotizații în valoare totală de 38 842,46 euro, pentru motivul că acestea i-au fost impuse în mod nelegal, legislația în materie fiind contrară dreptului Uniunii.

26 La 31 iulie 2007, în urma pronunțării Hotărârii van Calster și alții, citată anterior, domnul Bosschaert a chemat în judecată în fața rechtbank van eerste aanleg te Brussel, în principal statul belgian pentru a obține rambursarea cotizațiilor plătite de acesta fără a fi datorate și, cu titlu subsidiar, societățile Goossens, în eventualitatea în care acțiunea sa directă împotriva statului belgian nu ar fi admisă.

27 Prin memoriile depuse la 21 noiembrie 2007, în cadrul procedurii menționate, societățile Goossens au formulat două cereri incidente împotriva statului belgian, și anume, pe de o parte, o acțiune în garanție în eventualitatea în care acestea ar fi obligate să ramburseze cotizațiile impuse domnului Bosschaert și, pe de altă parte, o acțiune în rambursarea cotizațiilor pe care ele însele le-au plătit la fond.

28 Precum în cauza C-89/10, instanța de trimitere arată că, în raport cu dreptul intern belgian, acțiunile în rambursare formulate de domnul Bosschaert și de societățile Goossens împotriva statului belgian s-au prescris. De asemenea, instanța de trimitere consideră că, spre deosebire de ceea ce susține domnul Bosschaert și societățile Goossens, Hotărârea van Calster și alții, citată anterior, este pur declaratorie, în sensul că nu recunoaște caracterul nedatorat al plăților efectuate, întrucât s-ar limita să constate că taxele sunt nelegale în măsura în care sunt impuse

cu efect retroactiv.

29 În schimb, întrucât acțiunile introduse de domnul Bosschaert împotriva societăților Goossens sunt calificate drept „acțiuni personale”, acestea se prescriu în termen de zece ani. Dat fiind că termenul menționat de zece ani a fost introdus în cazul litigiilor între particulari prin Legea din 10 iunie 1998, care a modificat Codul civil, acesta ar fi început să curgă abia de la 27 iulie 1998, data intrării în vigoare a acestei legi. Prin urmare, la 31 iulie 2007, data introducerii acestor acțiuni, nu intervenise încă prescripția. În ceea ce privește acțiunile în garanție împotriva statului belgian introduse de societățile Goossens la 21 noiembrie 2007, *a fortiori* acestea nu ar fi prescrise, întrucât sunt ulterioare acțiunilor introduse de domnul Bosschaert în cursul lunii iulie 2007.

30 În aceste condiții, rechtbank van eerste aanleg te Brussel a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții trei întrebări preliminare, dintre care prima și a treia sunt identice cu prima și, respectiv, cu a doua întrebare din cauza C-89/10, astfel cum au fost reproduse la punctul 24 din prezenta hotărâre, iar a doua este redactată după cum urmează:

„Se opune dreptul comunitar ca, atunci când un stat membru impune taxe unui particular care, la rândul său, este obligat să repercuteze aceste taxe asupra altor particulari cu care are relații comerciale într-un sector în care statul membru a impus un sistem mixt de ajutoare și de taxe, iar acest sistem s-a dovedit ulterior nu numai parțial nelegal, ci și parțial incompatibil cu dreptul comunitar, acești particulari să fie, în temeiul unor dispoziții naționale, supuși unui termen de prescripție mai scurt în privința rambursării de către statul membru a unor cotizații contrare dreptului comunitar, decât ei dispun de un termen de prescripție mai lung în privința acțiunii în rambursarea aceluiași cotizații împotriva unui particular care a intervenit în calitate de intermediar, astfel încât acest intermediar se poate regăsi eventual într-o situație în care acțiunea introdusă împotriva sa nu este prescrisă, spre deosebire de cea introdusă împotriva statului membru, iar acest intermediar poate fi astfel urmărit în justiție de alți operatori și trebuie, dacă este cazul, să cheme statul membru în garanție, dar nu poate solicita acestui stat membru rambursarea cotizațiilor pe care el însuși le-a versat în mod direct acestuia din urmă?”

31 Prin Ordonanța președintelui Curții din 6 aprilie 2010, cauzele C-89/10 și C-96/10 au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

Observație preliminară

32 În conformitate cu o jurisprudență constantă, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne din fiecare stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția deplină a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii, cu condiția ca modalitățile menționate să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și, pe de altă parte, să nu facă practic imposibil sau excesiv de dificil exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în special Hotărârea din 19 mai 2011, laia și alții, C-452/09, nepublicată încă în Repertoriu, punctul 16 și jurisprudența citată).

Cu privire la prima întrebare în cauzele C-89/10 și C-96/10

33 Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dreptul Uniunii se opune, în împrejurări precum cele din acțiunea principală, aplicării unui

termen de prescrip?ie de cinci ani, prev?zut în ordinea juridic? intern? pentru crean?ele împotriva statului, în cazul unor ac?iuni în rambursarea unor taxe care au fost pl?tite cu înc?lcarea dreptului Uniunii în temeiul unui „sistem mixt de ajutoare ?i de taxe”.

34 În această privin?, este important de amintit c?, în absen?a unor norme armonizate în materia ramburs?rii taxelor impuse cu înc?lcarea dreptului Uniunii, statele membre î?i p?strează dreptul de a aplica modalit?ile procedurale prev?zute în sistemele lor juridice interne, în special în materia dec?derii, sub rezerva respect?rii principiilor echivalen?ei ?i efectivit?ii.

35 În prezenta cauz?, s?ar p?rea c? principiul echivalen?ei nu ar fi înc?lcat, în m?sura în care termenul de prescrip?ie de cinci ani se aplic? tuturor crean?elor împotriva statului belgian ?i în care aplicabilitatea sa nu depinde de aspectul dac? aceste crean?e rezult? dintr?o înc?lcare a dreptului na?ional sau a dreptului Uniunii, aspect care trebuie verificat de instan?a de trimitere.

36 În ceea ce prive?te principiul efectivit?ii, Curtea a recunoscut compatibilitatea cu dreptul Uniunii a stabilirii unor termene rezonabile de introducere a ac?iunilor, sub sanc?iunea dec?derii, în vederea asigur?rii securit?ii juridice, stabilire care protejeaz? în acela?i timp ?i contribuabilul, ?i administra?ia în cauz?. Astfel, asemenea termene nu sunt de natur? s? fac? practic imposibil? sau excesiv de dificil? exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridic? a Uniunii, chiar dac?, prin defini?ie, împlinirea acestor termene determin? respingerea, în tot sau în parte, a ac?iunii intentate (a se vedea Hot?rârea laia ?i al?ii, citat? anterior, punctul 17 ?i jurispruden?a citat?). În această privin?, de exemplu, un termen na?ional de dec?dere de trei ani a fost considerat rezonabil (a se vedea în acest sens Hot?rârea din 15 aprilie 2010, Barth, C?542/08, Rep., p. I?3189, punctul 29).

37 Astfel cum rezult? din deciziile de trimitere, în ac?iunile principale nu se contest? c? termenul de prescrip?ie aplicabil este un termen de cinci ani, care, în lipsa unor împrejur?ri deosebite aduse la cuno?tin?a Cur?ii, nu poate fi considerat contrar principiului efectivit?ii.

38 Prin urmare, trebuie s? se r?spund? la prima întrebare în cauzele C?89/10 ?i C?96/10 c? dreptul Uniunii nu se opune, în împrejur?ri precum cele din ac?iunea principal?, aplic?rii unui termen de prescrip?ie de cinci ani, prev?zut în ordinea juridic? intern? pentru crean?ele împotriva statului, în cazul unor ac?iuni în rambursarea unor taxe care au fost pl?tite cu înc?lcarea dreptului Uniunii în temeiul unui „sistem mixt de ajutoare ?i de taxe”.

Cu privire la a doua întrebare în cauza C?96/10

39 Prin intermediul acestei întreb?ri, instan?a de trimitere solicit?, în esen?, s? se stabileasc? dac? dreptul Uniunii se opune unei reglement?ri na?ionale care, în împrejur?ri precum cele din ac?iunea principal?, acord? unui particular un termen mai lung pentru ob?inerea ramburs?rii taxelor de la un alt particular care are rol de intermediar, c?ruia i?au fost pl?tite ?i care le?a achitat în contul primului particular, în beneficiul statului, de?i, dac? ar fi pl?tit aceste taxe direct statului, ac?iunea acestui prim particular ar fi fost supus? unui termen mai scurt.

40 În spe?, potrivit instan?ei de trimitere, ac?iunea în rambursare a domnului Bosschaert ?i cea a societ?ilor Goossens împotriva statului belgian s?au prescris în urma împlinirii termenului de prescrip?ie special de cinci ani prev?zut pentru crean?ele asupra statului, în timp ce ac?iunea domnului Bosschaert împotriva acestor societ?i nu este prescris?, întrucât a fost introdus? în termenul de prescrip?ie de 10 ani aplicabil restituirii pl??ii nedatorate între particulari.

41 În acest context, trebuie de asemenea amintit c?, potrivit unei jurispruden?e constante a Cur?ii, dreptul Uniunii nu interzice unui stat membru s? opun? ac?iunilor în rambursarea impozitelor percepute cu înc?lcarea dreptului Uniunii un termen na?ional de dec?dere de trei ani

care derog? de la regimul comun al ac?iunii în restituirea pl?ii nedatorate între particulari, supus? unui termen mai favorabil, din moment ce acest termen de dec?dere se aplic? în acela?i mod atât ac?iunilor în rambursarea acestor impozite care se întemeiaz? pe dreptul Uniunii, cât ?i ac?iunilor care se întemeiaz? pe dreptul intern (a se vedea Hot?rârea din 15 septembrie 1998, Edis, C?231/96, Rec., p. I?4951, punctul 39, ?i Hot?rârea Spac, C?260/96, Rec., p. I?4997, punctul 23, precum ?i Hot?rârea din 10 septembrie 2002, Prisco ?i CASER, C?216/99 ?i C?222/99, Rec., p. I?6761, punctul 70).

42 În plus, termenele de prescrip?ie îndeplinesc, în general, func?ia de asigurare a securit??ii juridice, care protejeaz? deopotriv? contribuabilul ?i administra?ia în cauz? (a se vedea în acest sens Hot?rârea Edis, citat? anterior, punctul 35, ?i Hot?rârea din 28 octombrie 2010, SGS Belgium ?i al?ii, C?367/09, Rep., p. I?10761, punctul 68). Curtea a considerat de asemenea c? principiul efectivit??ii nu este înc?lcat în cazul unui termen na?ional de prescrip?ie invocat a fi mai avantajos pentru administra?ia fiscal? decât termenul de prescrip?ie în vigoare pentru particulari (a se vedea în acest sens Hot?rârea din 8 mai 2008, Ecotrade, C?95/07 ?i C?96/07, Rec., p. I?3457, punctele 49-54).

43 În schimb, principiul efectivit??ii ar fi înc?lcat în ipoteza în care societ??ile Goossens nu ar fi avut nici dreptul s? ob?in? rambursarea taxei vizate pe o perioad? de cinci ani, nici posibilitatea, în urma unei ac?iuni în restituirea pl?ii nedatorate formulate ulterior împlinirii termenului men?ionat de domnul Bosschaert împotriva societ??ilor amintite, de a se îndrepta împotriva statului, astfel încât consecin?ele pl?ii nedatorate a taxelor imputabile statului ar fi suportate numai de aceste societ??i intermediare.

44 Cu toate acestea, în ac?iunea principal?, potrivit instan?ei de trimitere ?i contrar sus?inerilor guvernului belgian formulate în observa?iile scrise, dac? societ??ile Goossens ar fi obligate s? ramburseze domnului Bosschaert cotiza?iile percepute f?r? s? fie datorate, acestea ar putea s? recupereze sumele în cauz? de la stat nu prin formularea unei ac?iuni în restituirea pl?ii nedatorate împotriva acestuia, care ar fi fost deja prescris? având în vedere termenul special de dec?dere de cinci ani, ci prin formularea unei ac?iuni în garan?ie referitoare la o obliga?ie personal?. Astfel, potrivit instan?ei de trimitere, nu a intervenit prescrip?ia în cazul ac?iunilor în garan?ie introduse de societ??ile Goossens la 21 noiembrie 2007 împotriva statului belgian.

45 În consecin??, trebuie s? se r?spund? la a doua întrebare în cauza C?96/10 c? dreptul Uniunii nu se opune unei reglement?ri na?ionale care, în împrejur?ri precum cele din ac?iunea principal?, acord? unui particular un termen mai lung pentru ob?inerea ramburs?rii taxelor de la un alt particular, care are rol de intermediar, c?ruia i le?a pl?tit f?r? s? fie datorate ?i care le?a achitat în contul primului particular, în beneficiul statului, de?i, dac? ar fi pl?tit aceste taxe direct statului, ac?iunea acestui prim particular ar fi fost supus? unui termen mai scurt, care derog? de la regimul de drept comun al ac?iunii în restituirea pl?ii nedatorate, în m?sura în care particularii care au calitatea de intermediari pot în mod efectiv s? solicite statului sumele pe care, dac? este cazul, le?au achitat în beneficiul altor particulari.

Cu privire la a doua întrebare în cauza C?89/10 ?i la a treia întrebare în cauza C?96/10

46 Prin intermediul acestei întreb?ri, instan?a de trimitere solicit?, în esen??, s? se stabileasc? dac?, în împrejur?ri precum cele din ac?iunea principal?, faptul c? Curtea a constatat, într-o hot?râre pronun?at? în urma unei trimiteri preliminare, incompatibilitatea caracterului retroactiv al reglement?rii na?ionale în cauz? cu dreptul Uniunii are inciden?? asupra datei la care începe s? curg? termenul de prescrip?ie prev?zut de dreptul na?ional pentru crean?ele asupra statului.

47 În primul rând, trebuie precizat c?, dup? cum a ar?tat avocatul general la punctul 55 din concluziile prezentate, problema stabilirii datei la care începe s? curg? termenul de prescrip?ie

intră, în principiu, sub incidența dreptului național. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, eventuala constatare de către Curtea de Încălțări dreptului Uniunii, în principiu, nu are incidență asupra datei la care începe să curgă termenul (a se vedea Hotărârea laia 71 al 2ii, citată anterior, punctul 22 7i jurisprudența citată).

48 În al doilea rând, contrar susținerilor reclamanților din acțiunea principală 7i potrivit unei jurisprudențe constante, o hotărâre pronunțată în urma unei trimeri preliminare nu are o valoare constitutivă, ci pur declarativă, cu consecința că efectele sale se aplică, în principiu, de la data intrării în vigoare a normei interpretate (a se vedea Hotărârea din 12 februarie 2008, Kempter, C-2/06, Rec., p. I-411, punctul 35 7i jurisprudența citată).

49 În ceea ce privește data la care începe să curgă termenul de prescripție, este adevărat că anterior Curtea a statuat că, până la momentul transunerii corecte a unei directive, statul membru care nu 7i-a îndeplinit obligațiile nu poate să invoce caracterul tardiv al unei acțiuni judiciare introduse împotriva sa de un particular pentru protecția drepturilor conferite acestuia de dispozițiile acestei directive, termenul acțiunii din dreptul național neputând începe să curgă decât de la această dată (a se vedea Hotărârea din 25 iulie 1991, Emmott, C-208/90, Rec., p. I-4269, punctul 23).

50 Totuși, potrivit unei jurisprudențe constante ulterioare Hotărârii Emmott, citată anterior, Curtea a admis ca statul membru care nu 7i-a îndeplinit obligațiile să poată opune decădere din dreptul de a formula acțiuni în justiție, chiar 7i în cazul în care, la data introducerii cererilor, acesta nu transpusesse încă în mod corect directiva în cauză, considerând că soluția care reiese din Hotărârea Emmott fusese justificată de împrejurările proprii acestei cauze, în care decădere condusesse la lipsirea totală a reclamantei din acțiunea principală de posibilitatea de a invoca dreptul său în temeiul unei directive (a se vedea Hotărârea laia 71 al 2ii, citată anterior, punctul 19 7i jurisprudența citată).

51 În această privință, Curtea a precizat că dreptul Uniunii nu se opune ca o autoritate națională să invoce împlinirea unui termen de prescripție rezonabil decât dacă conduita autorităților naționale coroborată cu existența unui termen de decădere au drept rezultat lipsirea totală a unei persoane de posibilitatea de a-și valorifica drepturile în fața instanțelor naționale (a se vedea în acest sens Hotărârea Barth, citată anterior, punctul 33, precum 7i Hotărârea laia 71 al 2ii, citată anterior, punctul 21).

52 Potrivit instanței de trimerie, în acțiunea principală, termenul de prescripție a început să curgă la 1 ianuarie 1998 7i s-a împlinit la 31 decembrie 2002, în timp ce Hotărârea van Calster 71 al 2ii, citată anterior, a fost pronunțată abia la 21 octombrie 2003, adică mult după împlinirea termenului special de prescripție de cinci ani. Cu toate acestea, stabilirea datei la care începe să curgă termenul menționat la 1 ianuarie 1998 nu a fost de natură să lipsească total persoanele interesate de posibilitatea de a-și valorifica drepturile de care beneficiază în temeiul dreptului Uniunii în fața instanțelor naționale, după cum s-a demonstrat prin acțiunile judiciare formulate în fața instanțelor belgiene în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea van Calster 7i al 2ii.

53 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la a doua întrebare în cauza C-89/10 7i la a treia întrebare în cauza C-96/10 că, în împrejurări precum cele din acțiunea principală, faptul că Curtea a constatat, într-o hotărâre pronunțată în urma unei trimeri preliminare, incompatibilitatea caracterului retroactiv al reglementării naționale în cauză cu dreptul Uniunii nu are incidență asupra datei la care începe să curgă termenul de prescripție prevăzut de dreptul național pentru creanțele asupra statului.

Cu privire la cheltuielile de judecată

54 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) **Dreptul Uniunii nu se opune, în împrejurări precum cele din acțiunea principală, aplicării unui termen de prescripție de cinci ani, prevăzut în ordinea juridică internă pentru creanțele asupra statului, în cazul unor acțiuni în rambursarea unor taxe care au fost plătite cu încălcarea dreptului Uniunii în temeiul unui „sistem mixt de ajutoare și de taxe”.**
- 2) **Dreptul Uniunii nu se opune unei reglementări naționale care, în împrejurări precum cele din acțiunea principală, acordă unui particular un termen mai lung pentru obținerea rambursării taxelor de la un alt particular, care are rol de intermediar, căruia i le-a plătit fără să fie datorate și care le-a achitat în contul primului particular, în beneficiul statului, deși, dacă ar fi plătit aceste taxe direct statului, acțiunea acestui prim particular ar fi fost supusă unui termen mai scurt, care derogă de la regimul de drept comun al acțiunii în restituirea plății nedatorate, în măsura în care particularii care au calitatea de intermediari pot în mod efectiv să solicite statului sumele pe care, dacă este cazul, le-au achitat în beneficiul altor particulari.**
- 3) **În împrejurări precum cele din acțiunea principală, faptul că Curtea a constatat, într-o hotărâre pronunțată în urma unei trimiteri preliminare, incompatibilitatea caracterului retroactiv al reglementării naționale în cauză cu dreptul Uniunii nu are incidență asupra datei la care începe să curgă termenul de prescripție prevăzut de dreptul național pentru creanțele asupra statului.**

Semnături

* Limba de procedură: olandeza.